STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA ANTONIA TIZZANA
přednesené dne 27. dubna 2006 [1]

1. Rozhodnutím ze dne 15. února 2005 položil Audiencia Provincial de Madrid (dále jen: „Audiencia Provincial") Soudnímu dvoru podle článku 234 ES předběžnou otázku týkající se výkladu směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách (dále jen: „směrnice 93/13" nebo jen „směrnice") [2].

2. Audiencia Provincial chce zejména zjistit, zda systém ochrany spotřebitelů stanovený směrnicí vyžaduje, aby vnitrostátní soudy, kterým je předložena žaloba na neplatnost rozhodčího nálezu, mohly posoudit z úřední povinnosti protiprávnost rozhodčí doložky, která je považována za zneužívající, i když příslušná námitka nebyla v rámci rozhodčího řízení vznesena a je předložena spotřebitelem poprvé v rámci žaloby na neplatnost.

1 — Původní jazyk: italština.

2 — Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288.

I – Právní rámec

A – *Právo Společenství*

Směrnice 93/13

3. Za účelem „snazší[ho] vytvoření vnitřního trhu" a v jeho rámci zajištění „účinnější ochrany spotřebitele" (šestý, osmý a desátý „bod odůvodnění") přijala Rada dne 5. dubna 1993 směrnici 93/13.

4. Podle čl. 3 odst. 1:

„Smluvní podmínka [klauzule], která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou [zneužívající], jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti [dobré víry] způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele".

5. Článek 4 odst. 1 stanoví, že:

„Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se nepřiměřenost smluvní podmínky [zneužívající charakter smluvní klauzule] s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechny další podmínky smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází."

6. Článek 6 odst. 1 stanoví, že:

„Členské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky [zneužívající klauzule] použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím [zboží] nebo poskytovatelem [služeb] se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné [...]."

7. Článek 7 mimo jiné stanoví, že:

„1. Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a konkurentů existovaly přiměřené a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí] ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.

2. Prostředky uvedené v odstavci 1 musí obsahovat ustanovení, podle nichž osoby nebo organizace, které mají podle vnitrostátních právních předpisů oprávněný zájem na ochraně spotřebitelů, mohou požádat v souladu s vnitrostátními právními předpisy soud nebo příslušné správní orgány o rozhodnutí, zda smluvní podmínky [klauzule] sepsané pro obecné použití jsou nepřiměřené [zneužívající], aby tak mohly použít vhodné a účinné prostředky k zabránění dalšímu použití takových podmínek [klauzulí]."

8. Konečně je třeba připomenout, že směrnice obsahuje přílohu, v níž je uveden orientační seznam klauzulí, které mohou být prohlášeny za zneužívající. V rámci posledně uvedených klauzulí se bod 1 písm. q) uvedeného seznamu týká klauzulí, jejichž cílem nebo následkem je:

„zbavení spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů, nebo bránění uplatnění tohoto práva, nepřiměřené omezování důkazů, které má spotřebitel k dispozici, nebo ukládání důkazního břemene, které by podle použitelných právních předpisů mělo příslušet druhé smluvní straně, spotřebiteli".

B – *Vnitrostátní právo*

Španělská právní úprava zneužívajících klauzulí

9. Do španělského právního řádu byla směrnice 93/13 provedena zákonem č. 7 ze dne 13. dubna 1998 (dále jen: „zákon č. 7/1998“) [3].

10. Článek 8 odst. 2 stanoví, že:

„[...] [J]sou absolutně neplatné takové zneužívající obecné podmínky ve spotřebitelských smlouvách, které jsou vymezeny v každém případě článkem 10a a prvním dodatečným ustanovením zákona č. 26 ze dne 19. července 1984“ (dále jen: „zákon č. 26/1984“) [4].

11. Články 10 a 10a zákona č. 26/1984 definují pojem zneužívající klauzule. Mimoto bod 26 prvního dodatečného ustanovení tohoto zákona upřesňuje, že za zneužívající je považováno „předkládání sporu rozhodčímu orgánu jinému než rozhodčímu orgánu pro spotřební spory, ledaže by se jednalo o rozhodčí orgány zřízené legislativními předpisy v určitém odvětví nebo ve zvláštním případě“.

Španělská právní úprava ve věci rozhodčího řízení

12. V rozhodné době této věci bylo rozhodčí řízení upraveno zákonem č. 36 ze dne 5. prosince 1988 (dále jen: „zákon č. 36/1988“) [5].

13. Pro účely této věci je třeba zejména připomenout článek 23 tohoto zákona, který stanoví:

„1. Námitky proti předložení sporu k rozhodčímu řízení v důsledku nedostatku objektivní příslušnosti rozhodců a nicotnosti, neplatnosti nebo neúčinnosti rozhodčí

3 — Ley č. 7/1998 ze dne 13. dubna 1998, sobre condiciones generales de la contratación (BOE č. 89 ze dne 14. dubna 1998, s. 12304).

4 — Ley č. 26/1984 ze dne 19. července 1984, General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios (BOE č. 176 ze dne 24. července 1984, s. 21686).

5 — Ley de Arbitraje č. 36 ze dne 5. prosince 1988 (BOE č. 293 ze dne 7. prosince 1988, s. 34605).

dohody musí být předloženy současně s předložením příslušných původních nároků účastníky.

[...]".

14. Kromě toho je třeba připomenout článek 45, který stanoví, že:

„Rozhodčí nález může být zrušen pouze v následujících případech:

1. Je-li rozhodčí doložka neplatná.

2. Nejsou-li při jmenování rozhodců a v průběhu rozhodčího řízení dodrženy formální náležitosti a základní zásady stanovené zákonem.

3. Je-li nález vydán po lhůtě.

4. Rozhodovali-li rozhodci o otázkách, které jim nebyly předloženy k rozhodnutí, nebo které, byť jim byly předloženy, nemohou být předmětem rozhodčího řízení. [...]

5. Je-li nález v rozporu s veřejným pořádkem".

II – Skutkové okolnosti a řízení

15. Spor v původním řízení je mezi Elisou Mostazou Claro a společností Centro Móvil Milenium SL (dále jen: „Centro Móvil").

16. Dne 2. května 2002 Elisa Mostaza Claro uzavřela s Centro Móvil smlouvu o mobilní telefonii (dále jen: „smlouva"), která stanoví minimální dobu trvání účastnické smlouvy. Smlouva obsahovala rozhodčí doložku, která podřizuje případné spory související se smlouvou rozhodování rozhodci stanovenému Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad (dále jen: „AEADE").

17. Centro Móvil, která měla za to, že byla porušena minimální délka trvání účastnické smlouvy, zahájila rozhodčí řízení u AEADE,

která stanovila Elise Mostaze Claro lhůtu deseti dnů na rozhodnutí, zda odmítne rozhodčí řízení, a na to, aby rozhodci předložila vyjádření a důkazy na podporu svého stanoviska. Ve stanovené lhůtě Elisa Mostaza Claro předložila několik argumentů na svou obhajobu, ale neuplatnila neplatnost rozhodčí doložky.

18. Vzhledem k tomu, že rozhodce považoval předložené argumenty za neopodstatněné, vydal dne 22. září 2003 nález, který přiznával Centro Móvil náhradu vzniklých škod a náhradu nákladů řízení.

19. Proti tomuto rozhodnutí podala Elisa Mostaza Claro žalobu k Audiencia Provincial. Před tímto soudem žalobkyně poprvé napadla zneužívající charakter rozhodčí doložky a požadovala proto zrušení rozhodčího nálezu. Proti tomuto požadavku se postavila Centro Móvil, která odpověděla, že podle článku 23 zákona č. 36/1988 měla být neplatnost uvedené doložky namítána v rozhodčím řízení, a nemůže již tedy být přezkoumávána v řízení o opravném prostředku proti rozhodčímu nálezu.

20. Audiencia Provincial shledal podle zákona č. 26/1984 (články 10 a 10a a první dodatečné ustanovení) a podle zákona č. 7/1998 (článek 8) zneužívající charakter rozhodčí doložky použité ve smlouvě. Vzhledem k neexistujícímu konkrétnímu zpochybnění spotřebitele v rámci rozhodčího řízení však měl pochybnosti o možnosti posuzovat její neplatnost z úřední povinnosti.

21. Z tohoto důvodu položil uvedený soud Soudnímu dvoru následující otázku:

„Vyžaduje ochrana spotřebitelů, kterou zajišťuje směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách, aby soud, kterému je předložena žaloba na neplatnost rozhodčího nálezu, posoudil neplatnost rozhodčí dohody a zrušil nález v důsledku toho, že uvedená rozhodčí dohoda obsahuje zneužívající klauzuli, jestliže spotřebitel uplatnil uvedenou neplatnost v rámci řízení o žalobě na neplatnost, ale nikoli v rámci rozhodčího řízení?“

22. V takto zahájeném řízení předložily písemné vyjádření Centro Móvil, španělská, německá, maďarská a finská vláda, jakož i Komise.

III – Právní posouzení

A – *Úvod: ke zneužívajícímu charakteru rozhodčí doložky, která je předmětem sporu v původním řízení*

23. Dříve, než se vyjádřili k položené otázce, účastníci, kteří předložili písemná vyjádření, dlouze diskutovali o předběžné otázce: tedy zda rozhodčí doložka, o níž se jedná v původním řízení, skutečně představuje zneužívající klauzuli, tedy „smluvní podmínku [klauzuli], která nebyla individuálně sjednána", a která „v rozporu s požadavkem přiměřenosti [dobré víry] způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele." (viz čl. 3 odst. 1 směrnice).

24. Centro Móvil má za to, že v projednávaném případě je možno vyloučit existenci klauzule zakázané směrnicí 93/13, jelikož v důsledku uzavření telefonní účastnické smlouvy v rámci své odborné činnosti nemůže být Elisa Mostaza Claro považována za „spotřebitele". Kromě toho byla dotčená klauzule s žalobkyní v původním řízení individuálně sjednána, a nespadá tedy pod klauzule, jichž se týká článek 3.

25. Maďarská vláda naproti tomu tvrdí, že z předkládacího rozhodnutí jasně nevyplývá, zda dotčená klauzule odpovídá požadavkům stanoveným směrnicí 93/13. Dále tato vláda uvádí, že v každém případě směrnice neukládá členským státům, aby považovaly za zneužívající veškeré klauzule použité ve spotřebitelských smlouvách, které stanoví alternativní prostředky řešení sporů uznané zákonem.

26. Ještě odlišný postoj má finská vláda a Komise. Podle jejich názoru totiž klauzule dotčená ve sporu v původním řízení plně odpovídá požadavkům stanoveným výše uvedeným článkem 3. Podle názoru finské vlády způsobuje zejména významnou smluvní nerovnováhu v neprospěch spotřebitele, který obvykle nemá nezbytnou právnickou kvalifikaci, aby mohl vyhodnotit důsledky vyplývající z použití rozhodčí doložky ve smlouvě. Kromě toho finská vláda a Komise dodávají, že tato klauzule spadá pod klauzule orientačně vyjmenované v příloze směrnice, zejména v bodě 1 písm. q), které se týká klauzulí, „jejichž cílem nebo následkem je zbavení spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek".

27. Pokud jde o podstatu otázky, já se spíše přikláním ke stanovisku Komise a finské vlády. Kromě toho se mi ale zdá, že je zde spíše třeba položit si jinou otázku.

28. Jak je známo, v rámci výkonu pravomoci výkladu práva Společenství, kterou mu svěřuje článek 234 ES, Soudní dvůr může ovšem „vykládat obecná kritéria používaná zákonodárcem Společenství pro vymezení pojmu zneužívající klauzule". Nemůže se však „vyjadřovat k použití těchto obecných kritérií na konkrétní klauzuli", neboť toto použití podle článku 4 směrnice vyžaduje přezkum všech okolností „vlastních konkrétnímu případu", které provázejí uzavření smlouvy a které může přímo znát pouze vnitrostátní soud [6].

29. V rámci rozdělení pravomocí stanoveného Smlouvou přísluší tedy vnitrostátnímu soudu, který jediný přímo zná tyto okolnosti, „aby určil, zda smluvní klauzule [...], která je předmětem sporu v původním řízení, splňuje kritéria nezbytná k tomu, aby byla kvalifikována jako zneužívající ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice" [7].

30. K odlišnému závěru nemůže vést ani věc *Océano Grupo Editorial* [8], v němž – jak připomněla Komise – Soudní dvůr ale přistoupil k tomuto posouzení. V následném rozsudku *Freiburger* [9] totiž Soudní dvůr objasnil, že právě připomenutá věc představuje naprosto výjimečný precedens, který tedy není možno zobecňovat.

31. Podle samotného Soudního dvora se totiž ve věci *Océano Grupo Editorial* spor v původním řízení týkal doložky o soudní příslušnosti, která umožňovala „prodávajícímu nebo poskytovateli soustředit celý spor týkající se jeho odborné činnosti k soudu, do jehož příslušnosti tato činnost spadala". Jednalo se tedy o klauzuli použitou „k výhradnímu prospěchu prodávajícího nebo poskytovatele a bez náhrady pro spotřebitele", tedy o klauzuli, jejíž zneužívající charakter byl zcela zjevný. Pouze z tohoto důvodu mohl Soudní dvůr stanovit její zneužívající charakter, „aniž by musel přezkoumávat veškeré okolnosti uzavření smlouvy" [10].

6 — Rozsudek ze dne 1. dubna 2004, Freiburger Kommunalbauten (C-237/02, Recueil, s. I-3403, bod 22). Viz rovněž rozsudky ze dne 22. června 1999, Lloyd Schuhfabrik Meyer (C-342/97, Recueil, s. I-3819, bod 11), a ze dne 27. září 2001, Bacardi (C-253/99, Recueil, s. I-6493, bod 58).

7 — Rozsudek Freiburger Kommunalbauten uvedený v poznámce 6, bod 25.

8 — Rozsudek ze dne 27. června 2000, Océano Grupo Editorial (spojené věci C-240/98 až C-244/98, Recueil, s. I-4941).

9 — Rozsudek Freiburger Kommunalbauten uvedený v poznámce 6.

10 — Výše uvedený rozsudek Freiburger Kommunalbauten, bod 23.

32. Ve většině případů však tato zjevnost chybí, takže konkrétní použití kritérií stanovených čl. 3 odst. 1 směrnice musí být ponecháno vnitrostátnímu soudu.

33. V projednávaném případě přitom posouzení zneužívajícího charakteru dotčené rozhodčí doložky provedl ve skutečnosti předkládající soud. Ve svém rozhodnutí totiž Audiencia Provincial tvrdil, že „neexistují pochybnosti o tom, že rozhodčí doložka použitá ve [...] smlouvě o mobilní telefonii uzavřené mezi Elisou Mostazou Claro a Centro Móvil Milenium, SL, je neplatná, neboť obsahuje zneužívající klauzuli" ve smyslu vnitrostátní právní úpravy, kterou se provádí směrnice 93/13.

34. V této situaci se tedy domnívám, že Soudní dvůr může toto posouzení jedině vzít na vědomí. A dodávám, že tím spíše, že předkládající soud se jej vůbec netázal na povahu klauzule, ale pouze na možnost posoudit její protiprávnost z úřední povinnosti.

35. Podle ustálené judikatury je přitom známo, že na základě rozdělení pravomocí vyplývajícího ze Smlouvy přísluší vnitrostátnímu soudu, aby rozhodl o tom, jaké otázky jsou nezbytné k vyřešení sporu v původním řízení, a o těchto otázkách je Soudní dvůr v zásadě povinen rozhodovat [11].

36. Pouze výjimečně a jestliže je to nezbytné pro poskytnutí odpovědi „užitečné pro vnitrostátní soud", může Soudní dvůr upravit otázky anebo přezkoumávat nové otázky [12]. V projednávaném případě však nikdo neuvedl podobné okolnosti a ani ze spisů nevyplývá, že by takové okolnosti existovaly.

37. Zdá se mi tedy zkrátka, že v tomto případě je třeba vycházet z posouzení provedených vnitrostátním soudem, který měl za to, že klauzule, která je předmětem sporu v původním řízení, je zneužívající. Ve světle této úvahy přejdu nyní k přezkoumání položené otázky.

B – *K předběžné otázce*

38. Jak jsem uvedl, podstatou jediné otázky položené vnitrostátním soudem je, zda

11 — Rozsudky ze dne 29. listopadu 1978, Redmond (83/78, Recueil, s. 2347); ze dne 8. listopadu 1990, Gmurzynska-Bscher (C-231/89, Recueil, s. I-4003, bod 20); ze dne 28. listopadu 1991, Durighello v. INPS (C-186/90, Recueil, s. I-5773) a ze dne 16. července 1992, Meilicke (C-83/91, Recueil, s. I-4871, bod 23).

12 — Viz rozsudek ze dne 1. dubna 2004, Borgmann (C-1/02, Recueil, s. I-3219, bod 19). Ale viz také mimo jiné i rozsudky ze dne 20. března 1986, Tissier (35/85, Recueil, s. 1207, bod 9) a ze dne 11. prosince 1997, Immobiliare SIF (C-42/96, Recueil, s. I-7089, bod 28).

systém ochrany spotřebitelů stanovený směrnicí vyžaduje, aby vnitrostátní soudy, kterým je předložena žaloba na neplatnost rozhodčího nálezu, mohly posoudit neplatnost rozhodčí doložky, která je považována za zneužívající, a následně zrušit rozhodčí nález, i když spotřebitel nevznesl námitku v průběhu rozhodčího řízení a učinil tak poprvé v rámci žaloby na neplatnost.

39. V tomto ohledu se zdá mně, jakož i španělské, maďarské a finské vládě a Komisi, že ve světle judikatury Soudního dvora je možno odpovědět na otázku kladně.

40. Soudní dvůr již totiž uznal, že vnitrostátní soudy jsou oprávněny posuzovat z úřední povinnosti protiprávnost zneužívajících klauzulí použitých ve smlouvách, jejichž splnění požadují prodávající nebo poskytovatelé.

41. V již uvedeném rozsudku *Océano Grupo Editorial* [13] Soudní dvůr totiž připomněl, že čl. 7 odst. 2 směrnice uvádí možnost, aby schválené spotřebitelské organizace mohly požádat soudní orgány o rozhodnutí, zda klauzule sepsané pro obecné použití jsou zneužívající, a aby případně prohlásily jejich protiprávnost, i když tyto klauzule nejsou použity v určité smlouvě. Je tomu tak proto, dodává Soudní dvůr, že toto ustanovení je součástí systému ochrany „vycházejícího z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, co se týče jak jeho vyjednávací pravomoci, tak úrovně informovanosti", a že tato situace může „být narovnána pouze pozitivním zásahem, vnějším ve vztahu k samotným smluvním stranám" [14].

42. Podle Soudního dvora by v systému, který připouští zásahy tohoto typu, bylo „těžko představitelné, že by soud, jemuž je předložen spor týkající se smlouvy, která obsahuje zneužívající klauzuli, tuto klauzuli ne[mohl] zrušit pouze proto, že spotřebitel neuplatnil její protiprávnost" [15]. V souladu s tímto systémem naopak je připustit pozitivní zásah vnitrostátního soudu tím, že stanoví protiprávnost klauzule z úřední povinnosti a případně její nepoužitelnost.

43. V rozsudku *Cofidis* pak Soudní dvůr dodal, že možnost posuzovat protiprávnost zneužívající klauzule musí být soudům přiznána, i když ji spotřebitel nenamítal ve lhůtě

13 — Rozsudek Océano Grupo Editorial uvedený v poznámce 8.

14 — Výše uvedený rozsudek Océano Grupo Editorial, body 25 a 27.

15 — Výše uvedený rozsudek Océano Grupo Editorial, bod 28.

stanovené vnitrostátními právními předpisy [16].

44. V tomto ohledu Soudní dvůr zdůraznil, že ochrana, kterou má spotřebitelům zajišťovat směrnice 93/13, je „účinnou ochranou" a jejím cílem je zabránit dalšímu používání zneužívajících klauzulí prodávajícími nebo poskytovateli ve spotřebitelských smlouvách (viz článek 7), jakož i zabránit tomu, aby klauzule případně použité v uvedených smlouvách byly pro spotřebitele závazné (viz článek 6) [17].

45. Podle Soudního dvora může být v řízeních zahájených prodávajícími nebo poskytovateli tento cíl ohrožen „nezanedbatelným nebezpečím, že [spotřebitel] o svých právech neví" nebo je odrazován „od jejich uplatnění z důvodu nákladů, které by vyvolalo soudní řízení". Aby se tomuto nebezpečí předešlo, je tedy třeba, aby se dotčená možnost rozšířila přinejmenším v řízeních zahájených prodávajícími nebo poskytovateli i na „případy, v nichž spotřebitel [...] neuplatní zneužívající charakter" klauzule použité ve smlouvě před „uplynutím prekluzívní lhůty" stanovené vnitrostátním právním předpisem [18].

16 — Rozsudek ze dne 21. listopadu 2002, Cofidis (C-473/00, Recueil, s. I-10875).

17 — Výše uvedený rozsudek Cofidis, body 32 a 33.

18 — Výše uvedený rozsudek Cofidis, body 33 až 36.

46. Centro Móvil a německá vláda však namítají, že výše připomenuté úvahy nemohou být použity v projednávaném případě. V projednávaném případě je totiž nebezpečí, že bude dotčena ochrana spotřebitele, vyloučeno, neboť Elisa Mostaza Claro mohla podle rozhodčí doložky odmítnout rozhodčí řízení a podle článku 23 zákona č. 36/1988 mohla v počátečním vyjádření na svou obhajobu předloženém rozhodci namítnout neplatnost uvedené doložky.

47. Pozoruji však, že v projednávané věci, přesně jako ve věci *Cofidis*, existuje nezanedbatelné nebezpečí (které se ve skutečnosti potvrdilo), že v rozhodčím řízení zahájeném prodávajícím nebo poskytovatelem nemůže spotřebitel konkrétně vykonávat tyto možnosti, neboť je nezná nebo má obavy, že jakmile odmítne rozhodčí doložku nebo ji nechá prohlásit za neplatnou, bude muset nést náklady spojené s řízením před řádným soudním orgánem.

48. Navíc i volba využít uvedených možností nebo se jich vzdát v naději na rychlejší a méně nákladné ukončení sporu podléhala lhůtám tak krátkým, že bylo ve skutečnosti mimořádně obtížné, ne-li nemožné, je uskutečnit. Jak totiž vyplývá z předkládacího rozhodnutí, na základě rozhodčí doložky stanovené Centro Móvil bylo řešení sporů vyplývajících ze smlouvy předloženo rozhod-

čímu orgánu (AEADE), který Elise Mostaze Claro stanovil lhůtu pouhých deseti dnů na rozhodnutí, zda odmítne rozhodčí řízení, a v případě záporného rozhodnutí, na předložení vyjádření a důkazů na vlastní obhajobu.

49. Na rozdíl od toho, co tvrdí Centro Móvil a německá vláda, se tedy zdá, že v tomto řízení jsou práva obhajoby spotřebitele vážně omezena.

50. Věcná námitka, kterou Centro Móvil a německá vláda vznáší k použití judikatury *Océano Grupo Editorial* a *Cofidis* na projednávanou věc, je však jiná. Podle jejich názoru totiž přiznání možnosti soudu, kterému byla předložena žaloba, aby mohl posuzovat protiprávnost rozhodčí doložky i v případě, že neexistuje včas podaná námitka, by vážně ohrozilo požadavek účinnosti a jistoty rozhodčích nálezů. Španělské právní předpisy mají naopak v úmyslu tento požadavek zachovávat při stanovování procesních omezení námitek týkajících se rozhodčí doložky a při omezování případů neplatnosti rozhodčího nálezu na taxativně vyjmenované případy (viz články 23 a 45 zákona č. 36/1988).

51. Není tedy pochyb o tom, že „účinnost rozhodčího řízení" je požadavkem, který odůvodňuje omezení „přezkumu rozhodčích nálezů"[19]. Jak správně připomněla Centro Móvil a německá vláda, tento požadavek se projevuje v mnoha jednacích řádech a v různých mezinárodních nástrojích[20] při stanovení určitého počtu případů, v nichž „rozhodčí nález [může] být prohlášen za neplatný nebo může být odmítnuto jeho uznání"[21].

52. Nezdá se mi však, že v projednávaném případě by hrozilo nebezpečí ohrožení tohoto požadavku. Stejně jako většina vnitrostátních právních předpisů a mezinárodních nástrojů v této oblasti[22] totiž i španělské právní předpisy zahrnují do případů, v nichž je možné zrušit rozhodčí nález, jeho rozpor s kogentními pravidly (viz čl. 45 odst. 5 zákona č. 36/1988), a to nezávisle na jakýchkoli zpochybněních ze strany účastníka.

53. Tento Soudní dvůr ostatně ve známém rozsudku *Eco Swiss* stanovil, že „jelikož vnitrostátní soud musí podle svých vnitro-

19 — Rozsudek ze dne 1. června 1999, Eco Swiss (C-126/97, Recueil, s. I-3055, bod 35).

20 — Viz článek 5 newyorské Úmluvy ze dne 10. června 1958 o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, jakož i článek 34 vzorového zákona pro mezinárodní obchodní arbitráž připraveného komisí OSN pro mezinárodní obchodní právo.

21 — Výše uvedený rozsudek Eco Swiss, bod 35.

22 — Viz čl. 5 odst. 2 písm. b) uvedené newyorské Úmluvy, jakož i čl. 34 odst. 2 písm. b) uvedeného vzorového zákona pro mezinárodní obchodní arbitráž.

státních procesních pravidel vyhovět návrhu na zrušení rozhodčího nálezu založeného na nedodržení vnitrostátních kogentních pravidel, musí rovněž vyhovět takovému návrhu založenému na nedodržení" pravidel Společenství tohoto druhu [23].

54. Tím byl v tom případě podle Soudního dvora článek 81 ES, který při té příležitosti Soudní dvůr kvalifikoval jako kogentní pravidlo, jelikož je „základním" ustanovením „nezbytným ke splnění poslání svěřených Společenství, a zejména pro fungování vnitřního trhu" [24].

55. Na základě výše uvedeného a při vědomí významu, který v právním řádu Společenství získala ochrana spotřebitelů, má Komise za to, že ustanovení směrnice 93/13 mohou být rovněž považována za kogentní pravidla. Podle jejího názoru zde jde totiž o harmonizační ustanovení přijatá za účelem zajištění účinnější ochrany spotřebitele v rámci vnitřního trhu. Jedná se tedy o významná ustanovení, jejichž posláním je „posílení ochrany spotřebitelů" uvedené v čl. 3 písm. t) ES jako jedno ze základních poslání Společenství. Vnitrostátní soudy tedy musí zajišťovat dodržování těchto ustanovení v řízeních o opravných prostředcích proti rozhodčím nálezům, i když – jako v projednávaném případě – v rozhodčích řízeních nebylo napadeno jejich porušení.

56. Nechci zde v zásadě vyloučit legitimitu podobného postoje. Mám však obavy, že tady lze namítnout, že tak vzniká nebezpečí příliš širokého dosahu určitého pojmu, tedy pojmu kogentních pravidel, který je tradičně přisuzován pouze pravidlům, kterým právní řád přikládá prvotní a absolutní důležitost.

57. V každém případě se mi nezdá, že přístup Komise je jediným možným přístupem k tomu, jak uznat možnost posouzení neplatnosti rozhodčího nálezu z úřední povinnosti v rámci řízení o žalobě na neplatnost. Mám totiž za to, v souladu s obecnými směry judikatury Společenství a s výše uvedenými případy, že v projednávaném případě musí být tato možnost posouzení přiznána, neboť se jedná o zajištění dodržování základní zásady právního řádu, zejména dodržování práva obhajoby.

58. Jak jsem uvedl výše (viz bod 48 a následující), je to totiž právě a hlavně toto

23 — Výše uvedený rozsudek Eco Swiss, bod 37.
24 — Výše uvedený rozsudek Eco Swiss, bod 36.

právo, které je vážně ohroženo klauzulí, jež je předmětem sporu v původním řízení.

59. Podle ustálené judikatury Soudního dvora musí být tedy právo obhajoby zachováno „v jakémkoli řízení zahájeném proti osobě [...], které může vyústit v akt tuto osobu poškozující“ [25], tedy i v rozhodčích řízeních. Jeho dodržování představuje totiž „základní zásadu práva Společenství“, která „je uvedena mezi základními právy [vyplývajícími] z ústavních tradic společných členským státům“ [26].

60. Z tohoto důvodu je tedy možno říci, že se zde jedná o zásadu spadající pod pojem veřejného pořádku Společenství tak, jak byla přijata Soudním dvorem.

61. Potvrzení v tomto smyslu ostatně vyplývá z rozsudku *Krombach*, v němž měl Soudní dvůr vyložit čl. 27 odst. 1 Úmluvy o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [27]. Toto ustanovení umožňovalo soudům smluvního státu (takzvaného státu, v němž se o uznání žádá) odmítnout uznat rozsudek vydaný v jiném smluvním státě (takzvaném státě původu), pokud to bylo „v rozporu s veřejným pořádkem“. Soudní dvůr vycházel právě z určení prvořadého postavení dodržování práv obhajoby v právním řádu Společenství a připustil tedy odvolání na klauzuli „veřejného pořádku“ stanovenou v uvedené Úmluvě, neboť v onom případě nebyly záruky dané státem původu „dostatečné pro ochranu žalovaného před zjevným porušením jeho práva hájit se“ [28].

62. Ve světle výše uvedených úvah mám tedy za to, že systém ochrany spotřebitelů stanovený směrnicí 93/13 vyžaduje, aby v takovém případě, jako je projednávaný případ, vnitrostátní soud, kterému je předložena žaloba na neplatnost rozhodčího nálezu, mohl posoudit zneužívající charakter rozhodčí doložky a prohlásit tento nález za neplatný z důvodu rozporu s veřejným pořádkem, i když tato vada nebyla spotřebitelem namítnuta v průběhu rozhodčího řízení a je poprvé uplatněna v rámci žaloby na neplatnost.

25 — Viz rozsudky ze dne 29. června 1994, Fiskano v. Komise (C-135/92, Recueil, s. I-2885, bod 39) a ze dne 24. října 1996, Komise v. Lisrestal a další (C-32/95 P, Recueil, s. I-5373, bod 21).

26 — Rozsudek ze dne 28. března 2000, Krombach (C-7/98, Recueil, s. I-1935, bod 38).

27 — Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech; tři předběžné otázky týkající se výkladu čl. 27 bodu 1 uvedené Úmluvy ze dne 27. září 1968 (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), ve znění Úmluvy ze dne 9. října 1978 o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (Úř. věst. L 304, s. 1, a pozměněné znění s. 77) a Úmluvy ze dne 25. října 1982 o přistoupení Řecké republiky (Úř. věst. L 388, s. 1).

28 — Výše uvedený rozsudek Krombach, bod 44.

IV – Závěry

63. Ve světle výše uvedených úvah navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl Audiencia Provincial de Madrid, že:

„Systém ochrany spotřebitelů stanovený směrnicí Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách vyžaduje, aby v takovém případě, jako je projednávaný případ, vnitrostátní soud, kterému je předložena žaloba na neplatnost rozhodčího nálezu, mohl posoudit zneužívající charakter rozhodčí doložky a prohlásit tento nález za neplatný z důvodu rozporu s veřejným pořádkem, i když tato vada nebyla spotřebitelem namítnuta v průběhu rozhodčího řízení a je poprvé uplatněna v rámci žaloby na neplatnost."